04 2004

Työläistutkimus ja yhteistutkimus

Marta Malo de Molina

Miika Saukkonen

Precarias a la deriva -kollektiiviin kuuluva Marta Malo de Molina tekee lyhyen historiallisen katsauksen työläistutkimuksen sekä yhteistutkimuksen (conricerca) kehitykseen ja käyttöön. Teksti on osa pidempää artikkelia "Nociones Comunes, parte 1: La encuesta y la coinvestigacion obreras, autoconciencia".

Työläistutkimus on tutkimusta, jossa työläiset itse käyttävät akateemisen työnsosiologian tekniikoita (sosiologian ala, jota kehitettiin ja käytettiin tehtaiden ja asuinalueiden hallinnan tehostamiseksi), ja joka saa alkunsa viimeistäänkin Karl Marxin toimesta. Vuonna 1881 Revue Socialiste pyytää Marxia laatimaan kyselyn ranskalaisen proletariaatin olosuhteista. Marx hyväksyy tämän tehtävänannon välittömästi, koska hän katsoo sen olevan tärkeä Ranskan työväenliikkeelle ja sen suuntauksille - joita vaivasi tyhjä kieli ja helppo utopistinen ajattelu - jotta nämä voisivat asettaa taistelunsa realistisemmalle maaperälle. Niinpä Marx kirjoittaa omalaatuisen kyselyn, jossa on yli 100 kysymystä, ja tuhansia kopioita kyselystä levitetään ympäri maan tehtaita. Miksi omalaatuinen? Koska tämä tutkimus kieltää neutraalin lähestymistavan työn maailmaan, se vastustaa lähestymistapaa, joka pyrkii ainoastaan hyödyllisen informaation irti puristamiseen tai

tiettyjen faktojen verifiointiin. Tämä tutkimus valitsee avoimesti puolensa (työläisten todellisuuden puolen) esittämällä kysymyksiä, jotka empiristinen sosiologi tuomitsisi yksipuolisiksi. Kyse ei ole faktojen vetämisestä ulos välittömästä kokemuksesta, vaan tutkimuksen ensisijaisena pyrkimyksenä on pikemminkin saada työläiset ajattelemaan kriittisesti konkreettista todellisuuttaan.[1]

Ajatus "yhteistutkimuksesta", eli tutkimuksen muodosta, joka hävittää jaon subjekti-tutkijan ja objekti-tutkittavan välillä, tulee esiin vasta niin myöhään kuin 1950-luvulla Yhdysvalloissa. Tämä esiintulo liittyy yhtäältä työnsosiologian suosioon ja ihmisryhmien ottamiseen sosiologisen tutkimuksen erityisalaksi (esim. Elton Mayon "ihmissuhdekoulukunta"[2]) ja toisaalta työläisten tarinoihin[3]. Nämä näkemykset kuitenkin kehittyivät yksinomaan akateemisesta sosiologisesta näkökulmasta. Italialainen Alessandro Pizzorno auttoi kehittämään tutkimusmuodon politisoitua ulottuvuutta tuotuaan sen Eurooppaan. Pizzorno alkoi yhdessä italialaisten militantti-intellektuellien ryhmän kanssa (mukaan lukien Romano Alquati ja Danilo Montaldi[4]) muuntamaan ja radikalisoimaan näitä metodeja vuosina 1966 ja 1967 soveltaen niitä käytännössä taisteluihin Cremonan provinssissa.

1960- ja 1970-lukujen aikana työläistutkimuksen ja yhteistutkimuksen käyttö leviää erilaisten formaattien alla: sitä käytetään välineenä, jolla analysoida riiston muotoja tehtaassa ja asuinalueilla, kuten myös mekanismina, jolla jäljittää alistumattomuuden muotoja. Sitä käyttävät esimerkiksi lehtien Quaderni Rossi ja Quaderni del territorio (Italia) tiimit sekä Socialisme ou Barbarien (Ranska) kaltaiset ryhmät. Monissa tapauksissa näitä tekniikkoja kuitenkin edistivät työläisten tilat itse, enemmän tai vähemmän joustavalla tavalla, ilman itseorganisaation prosesseille ulkoisten teoreetikkojen tai "asiantuntijoiden" interventiota. Näitä tekniikoita käytettiin metodeina, joilla rakentaa

perustaa taisteluille[5]. Espanjassa lehdet kuten Teoría y Práctica ja Lucha y Teoría kehittivät omia työläistutkimuksen muotoja. He katsoivat työläistutkimuksen olevan luokkataistelun historian kirjoittamista "sen omien päähenkilöiden kertomana" (kuten Teoría y Práctican alaotsikko asian ilmaisi).

Meidän näkökulmastamme on hyödyllistä kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten työläistutkimusta käytettiin italialaisen operaismon[6] piirissä. Nuoret operaistit, jotka aluksi ryhmittyivät Quaderni Rossi[7] -lehden ympärille, pyrkivät selittämään työväenliikkeen kriisiä 1950-luvulla ja 1960-luvun alussa. Operaistien mukaan tätä elettyä kriisiä ei ollut mahdollista tulkita pelkästään joko teoreettisista virheiden, tai vasemmistopuolueiden johtajien petollisuuden tuloksena (argumentti, jota työväenliikkeen kommunististen ja anarkosyndikalististen osien ortodoksiset elementit toistivat). Sen sijaan operaistit väittivät, että kriisi johtui tieteellisen työn organisoinnin tuomista voimakkaista muutoksista, jotka koskivat tuotantoprosessia ja työvoiman kokoonpanoa. Näin ollen tutkimuksen tehtävänä oli paljastaa "uusi proletaarinen olosuhde". Näiden uusien subjektien olosuhteeseen katsomisesta, ja kysymyksestä, kuinka he voisivat uudelleen avata konfliktin tiloja ja elvyttää työläisten vaatimuksia, tuli operaistien käytännön ja diskurssin keskeinen teema.

Tutkimuksen menettelytavoissa ja kohdistamisessa esiintyi kuitenkin alusta lähtien eroavaisuuksia. Kuten Damiano Palano meille kertoo: "Jo ensimmäisen Quaderni Rossi -ryhmän muodostamisesta lähtien nousi esiin melko perustava repeämä tutkimuksen muotoa ja päämääriä koskien. Yhtäällä oli 'sosiologien' ryhmä (jota johti Vittorio Rieser)[8], ja se oli siihen aikaan runsaslukuisin. Tämä ryhmä ymmärsi tutkimuksen kognitiivisena välineenä, jonka avulla ymmärtää muuttunutta työläisten todellisuutta, ja se suuntautui tarjoamaan välineitä työväenliikkeen

virallisten instituutioiden teoreettiseksi ja poliittiseksi uudistamiseksi. Toisaalla oli Alquati ja muutamat muut (Soave ja Gaparotto), jotka yhdysvaltalaisiin ja ranskalaisiin tehdaskokemuksiin nojaten pitivät tutkimusta perustana poliittiselle interventiolle, joka suuntautui työläisten antagonismin organisointiin. Välimatka oli sitäkin suurempi metodin suhteen: siinä missä ensin mainittu ryhmä aktualisoi marxilaista teoriaa yhdysvaltalaisesta työnsosiologiasta peräisin olevilla teemoilla ja metodeilla, Alquati ehdotti eräänlaista strategista tehdastutkimusta".[9]

Mistä oli kyse tässä strategisessa tutkimuksessa, jota ehdotti Alquati - hän joka oli kehittänyt yhteistutkimuksen metodia yhdessä Danilo Montaldin kanssa, ja joka muistetaan siitä, että hän käytti polkupyörää Fiatin ja Olivettin tehtaille matkatessaan? Mikä oli tämän epistemologisen ja metodologisen käänteen perusta, joka oli läsnä italialaisen operaismon mielenkiintoisimmissa työläistutkimuksen sovelluksissa? Lyhyesti sanoen, perusta oli teoriassa luokkakokoonpanosta, jota myöhemmin täydennettiin teorialla työläisen self-empowermentista (tai itsevalorisaatiosta). Nämä käsitteet yhdistyivät Lukacsin inspiroimaan "työläisten teoriaan" ja toisen operaistin, Mario Trontin kehittämään "kopernikaaniseen vallankumoukseen". Trontin implisiittinen perusta oli työläisautonomia. Toisin sanoen työväenluokan potentiaalinen autonomia suhteessa pääomaan. Mutta edetään askel kerrallaan.

Luokkakokoonpanon käsite viittaa tarpeiden, käyttäytymisten ja antagonististen käytäntöjen subjektiiviseen rakenteeseen, joka rakentuu erilaisten taistelujen pitkän historian kautta. Tämän käsitteen ensimmäinen kehitysvaihe esiintyy ensimmäisissä Alquatin kirjoituksissa Quaderni Rossissa. Tämä ensimmäinen ("orgaaninen") muotoilu joutuu kuitenkin odottamaan ennen kuin

se päätyy operaistiseen sanastoon. Tämä tapahtuu, kun lehti Classe Operaia[10], toisena ilmestymisvuonnaan, päättää omistaa sille samaa nimeä (luokkakokoonpano) kantavan osaston, jota Alquati itse toimittaa.

Mitkä ovat luokkakokoonpanon teorian peruselementit? Niitä on kolme: 1) ajatus, että on maanalainen ja hiljainen konflikti, joka jatkuu päivittäin työläisten toimesta kapitalistista työn organisaatiota vastaan; 2) käsitys, että yritysten hierarkkinen organisaatio on itse asiassa vain vastausta työläisten taisteluihin; 3) intuitio, että kaikki taistelusyklit jättävät jälkeensä poliittisia saostumia, jotka kristallisoituvat työvoiman subjektiivisessa rakenteessa (tarpeina, käyttäytymisinä ja antagonistisina käytäntöinä), ja joihin sisältyy tietty määrä lujuutta ja peruuttamattomuutta.

Hyvin pian teoria luokkakokoonpanosta tulee paljon kompleksisemmaksi, ja syntyy jako "tekniseen" ja "poliittiseen" kokoonpanoon. Ensin mainittu viittaa työvoiman tilanteeseen sisäisessä suhteessa pääomaan tietyllä konkreettisella historiallisella hetkellä, ja jälkimmäinen viittaa sarjaan (antagonistisia) käyttäytymismalleja, jotka, sillä hetkellä, määrittävät luokan. Eräät operaistiryhmät[11] kuitenkin vesittivät tämän erottelun teoreettisen rikkauden ja lopulta koko luokkakokoonpanon käsitteen. He redusoivat teknisen kokoonpanon yksinkertaiseksi taloudelliseksi tekijäksi, ja identifioivat poliittisen kokoonpanon puolueeseen (sekä työväenliikkeen ideologioihin ja organisaatioihin). Tästä huolimatta teoria self-empowermentista luokkakokoonpanon prosessina (teoria, jota Antonio Negri kehitti 1970-luvulla), auttoi vakiinnuttamaan kompleksisemman tulkinnan: määritelmä poliittisesta kokoonpanosta toimintatapojen, taistelun perinteiden ja konkreettisten työstäkieltäytymisen käytäntöjen tuloksena (kaikki nämä yksinomaan materiaalisia), joita

kehittivät moninaiset subjektit tietyllä historiallisella hetkellä ja tietyssä taloudellisessa ja sosiaalisessa kontekstissa.

Teorioilla luokkakokoonpanosta ja self-empowermentista on ratkaisevia seurauksia työläistutkimukselle. Quaderni Rossiin kirjoittanut "nuorten sosialistisosiologien" ryhmä ei ottanut niitä huomioon. Heille tutkimus rajoittui siihen, että pohdittiin tuotannollisen muutoksen työläisille aiheuttamia "vaikutuksia", vaikutuksia heidän fyysisiin ja psykologisiin olosuhteisiinsa, heidän rahalliseen tilanteeseensa ja muihin erityisiin elämän aspekteihin. Sen sijaan toista operaistisen tutkimuksen parissa työskentelevää ryhmittymää kannusti ajatus luokkakokoonpanosta edeltävien taistelujen historiallisten saostumien tuotteena, ja samaan aikaan jonakin, jota jatkuvasti uusinnettiin self-empowermentin prosessissa, joka oli juurtunut moninaisten tuotannon subjektien harjoittamien kapinallisten käytäntöjen materiaalisuuteen. Tutkimus käsitettiin siten yhteiskunnallisen antagonismin vakiintuneilta tasoilta lähtevänä pyrkimyksenä jäljittää maanalainen ja usein näkymätön jokapäiväisen elämän jännitteen ja alistumattomuuden kehityskaari[12].

Tämä versio työläistutkimuksesta merkitsi jälleen yhtä askelta poispäin yksinkertaisesta kyselytutkimuksesta kohti yhteistutkimuksen prosessia: yhtäältä, sijoittaen tutkimusta tekevät militantti-intellektuellit objekti-alueeseen (joka oli lähes aina tehdas, toisinaan asuinalueet), muuntaen heidät sen alueen uusiksi subjekti-toimijoiksi. Toisaalta aktiivisesti vetäen kyseisellä alueella eläviä subjekteja (pääasiassa työläiset, toisinaan opiskelijat ja kotiäidit) mukaan tutkimusprosessiin, ja muuntaen heidät subjekti-tutkijoiksi (ei vain objekteiksi). Kun tämä kaksoisliike toimi hyvin, tutkimusprosessista nouseva tiedon tuotanto edisti molemminpuolisesti self-empowermentin prosessia ja kapinallisen subjektiivisuuden tuottamista tehtaissa ja asuinalueilla.[13]

Teksti on osa Marta Malon pidempää artikkelia "Nociones Comunes, parte 1: La encuesta y la coinvestigacion obreras, autoconciencia" (kirjassa Nociones Comunes. Experiencias y Ensayos entre Investigación y Militancía. Madrid, 2004). Suomennos on tehty englanninkielisestä käännöksestä, joka löytyy osoitteesta http://transform.eipcp.net/transversal/0406/malo/en.

The Finnish translation was first published at: http://megafoni.kulma.net/

---

[1] Karl Marx: "A Worker's Inquiry". http://www.marxists.org/archive/marx/works/1880/04/20.htm. Kyselyn kolmessa ensimmäisessä osassa kysymykset kohdistuvat riiston piirteiden analysointiin, kun taas kyselyn viimeinen osa pyrkii kannustamaan työläisiä pohtimaan vastarinnan malleja.

[2] Katso esimerkiksi Elton Mayo: The Social Problems of an Industrial Civilization. London, Routledge & Kegan Paul, 1975.

[3] Nämä ovat minämuotoisia tarinoita jokapäiväisestä kokemuksesta tehtaassa. Yksi kaunis esimerkki on Paul Romanon ja Ria Stonen teksti The American Worker (Bewick Editions, Detroit, 1972), joka alunperin julkaistiin C.L.R. Jamesin ja Raya Dunayevskayan Johnson-Forest Tendencyn pamflettina 1947, ja sen käänsi italiaksi Danilo Montaldi. Lisää tästä tekstistä ja sen merkityksestä, katso Harry Cleaver, Reading Capital Politically, AK Press/AntiThesis, 2000.

[4] Näillä militantti-intellektuelleilla on pitkä poliittisen osallistumisen kehityskaari, mukaan lukien Gruppo di Unità Proletaria -ryhmän perustaminen (Cremona 1957-1962), aktiivinen osallistuminen (etenkin Alquatilla) lehtiin kuten Quaderni Rossi

(italialaisen operaismon alkuperä), ja vahvojen kansainvälisten suhteiden kehittäminen (etenkin Montaldin toimesta) ryhmiin kuten ranskalainen Socialisme ou Barbarie. Alquati, joka oli heistä nuorempi, oppi Montaldilta ja tämän kansainvälisiltä viiteryhmiltä (kirjoittajat kuten Daniel Mothé, Paul Romano tai Martin Glaberman) periaatteen erityisen huomion kohdistamisesta jokapäiväisiin maanalaisiin antagonismeihin, jotka nousevat materiaalisen kommunikaation verkostoista, joita työläiset rakentavat kasvavaa tehdaskontrollia vastaan.

[5] "Entre las calles, las aulas y otros lugares. Una conversación acerca del saber y de la investigación en /para la acción entre Madrid y Barcelona". Kirjassa Nociones Comunes. Experiencias y Ensayos entre Investigación y Militancia. Madrid, 2004. (s. 133-167).

[6] Parhaat englanninkieliset operaismoa käsittelevät lähteet ovat Steve Wright, Storming Heaven: Class Composition and Struggle in Italian Autonomist Marxism, Pluto Press, 2002; sekä Harry Cleaver, Reading Capital Politically, AK Press/AntiThesis, 2000.

[7] Rahoittajana ja ohjaajana toimi toisinajatteleva sosialisti Raniero Panzieri. Ilmestymiskausi 1961-1965.

[8] Alquati kutsui heitä "nuoriksi sosialistisosiologeiksi". Vittorio Rieserin lisäksi tähän suuntaukseen kuuluivat Dino de Palma, Edda Salvatori, Dario Lanzarno sekä Liliana Lanzardo.

[9] Damiano Palano, "Il bandolo della matassa. Forza lavoro, composizione di classe e capitale sociale: note sul metodo dell'inchiesta".

[10] Ilmestymiskausi 1964-1967. Toimituskunta muodostui suurelta osin Quaderni Rossin ryhmästä (Mario Tronti, Romano

Alquati, Alberto Asor Rosa ja Antonio Negri). He olivat jättäneet Quaderni Rossin johtuen erimielisyyksistä Raniero Panzierin siiven kanssa.

[11] Kuten se ryhmä, jota johti Massimo Cacciari, joka myöhemmin liittyi Italian kommunistipuolueeseen.

[12] Damiano Palano, "Il bandolo della matassa. Forza lavoro, composizione di classe e capitale sociale: note sul metodo dell'inchiesta".

[13] Lisää tietoa tutkimuksen käytöstä ja muista italialaisen operaismon aspekteista, kts. Guido Borio, Francesca Pozzi & Gigi Roggero, Futuro anteriore. Dai "Quaderni Rossi" ai movimenti globali: richezze e limiti dell'operaismo italiano, DeriveApprodi, Roma, 2002, sekä Nanni Balestrini & Primo Moroni, L'Orda d'oro. 1968-1977: La grande ondata rivoluzionaria e creativa, politica ed esistenziale, Feltrinelli, Milano, 1988. [Katso Steve Wright, "Children of a Lesser Marxism?" ja Enda Brophy, "Italian Operaismo Face To Face".